

ПРАКТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ДИДАКТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена проблемі інтенсифікації та удосконалення процесу професійної підготовки фахівців засобом впровадження інноваційних технологій у навчальному процесі. Зокрема акцентується увага на теоретичному та практичному обґрунтуванні однієї найбільш ефективної комунікативної технології такої, як тренінг та розгляді модернізованої методики.

Ключові слова: *технологія навчання, тренінг, педагогічні інновації, креативність, сенситивність, комунікативність, психогімнастичні вправи, сторітеллінг, модернізована методика, етапи.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування освітньої системи стає об'єктивною необхідністю. Це пов'язане з тим, що освітній простір вміщує як традиційний так і інноваційний навчальний процес. Традиційне навчання спрямоване на засвоєння правил майбутньої діяльності в умовах праці етапу індустріального виробництва. Інновація (нововведення) - це не тільки розробка нових технологій, форм або методів, а й теоретично обґрунтоване, цілеспрямоване навчання. Воно в нових змінних ситуаціях дає змогу майбутньому фахівцю вести активний діалог не тільки з викладачем, а й з навколишнім середовищем, яке він пізнає, займаючи ініціативну позицію. Таким чином поняття «знання», «вища освіта» в сучасний період стають ключовими поняттями, а виходячи з того, що освіта є частиною засобів життєдіяльності людей, частиною їх культури, то саме це веде до інновацій в освітньому просторі. Тому сучасні мінливі умови життя вимагають при підготовці випускників з вищою освітою розробки таких інноваційних технологій, які враховують перетворення знань й вмінь в технічну або соціальну реальність, тобто трансформацію нових знань в товар або послугу. Звідси характерними властивостями сучасних освітніх інновацій є: *антропоцентризм, самоврядування, професіоналізм.*

Антропоцентризм передбачає високий рівень самостійності студента, його здатності до самореалізації, самоврядування. Звідси виходить, що в процесі навчання готовність до професійної діяльності не можлива без формування інноваційної здатності мислення майбутнього фахівця.

Професіоналізм при підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою це:

- здатність вирішення професійних завдань;
- креативність і пошук ефективних рішень у нестандартних ситуаціях;
- високий інтелектуальний рівень розвитку особистості;
- сформованість базових компетенцій. [1,20-25]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційних технологій залишається актуальною у наш час, тому глибоко досліджується різними науковцями. Зокрема слід звернути увагу на думку з цього приводу О. Дубасенюка, який наголошує, що одні дослідники (Дж. Брунер, П. Кенес-Комоський та ін.) ототожнюють технологію навчання з процесом комунікації. Інші (О. Малібог, Т. Сакамото, Ф. Янушкевич) в освітній технології об'єднують засоби і процес навчання. Третя група (Д. Гасс, О. Богомолів та ін.) пропонують розглядати її з позиції наукової організації навчального процесу [3, 56-58].

Саме тому дана стаття має **на меті** дати коротке обґрунтування з елементами практичного впровадження однієї з інноваційних технологій – тренінгу. Під тренінговими формами навчання розуміють створення системи тренінгів за спеціальністю, які проводяться поряд зі спеціальною професійною підготовкою і де також відображені основні проблеми та питання з навчальної дисципліни. Педагогічну технологію можна розглядати як впорядковану систему дій, виконання яких призводить до досягнення поставленої мети (Таманчук Н.), або як системний метод створення, впровадження і визначення цілого процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів (ЮНЕСКО). Отже, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів і регуляторів, які застосовуються у навчанні, і як реальний процес навчання. Педагогічна технологія - *це продумана в деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального прогресу з обов'язковим застосуванням комфортних умов для викладача і студентів.*[2,504-505]

Викладення основного матеріалу дослідження. На всіх заняттях з тренінгу виконують *психогімнастичні* вправи, які допомагають у формуванні та розвитку умінь, навичок і настанов ефективного спілкування. Психогімнастичні вправи з тренінгу *сенситивності* розвивають чутливість у сприйнятті навколишнього світу, психологічних явищ і перш за все самого себе. Розвинута сенситивна здібність визначає можливості людини у встановленні та підтримуванні контактів у спілкуванні. Тому тренінг сенситивності необхідно проводити з керівниками різного рівня, педагогами, психологами, соціальними і медичними працівниками, співробітниками рекламних, страхових, інформаційних та інших компаній. Психогімнастичні вправи з тренінгу *креативності* допомагають простежити та оцінити досягнення в межах програми тренінгу, з'ясувати, які відбулися зміни у професійній діяльності представників різних фахових груп. Продукти *тренінгу креативності* - це швидкість, гнучкість, точність, оригінальність мислення, толерантність, здатність до вирішення проблемних завдань та ситуацій, про що свідчать результати в експериментальних групах. Наприклад,

1) Вправа "*Вільні думки*" допомагала усвідомити якості, необхідні для ефективного спілкування. Кожний учасник тренінгу висловлював свою думку про те, які якості сприяють чи заважають ефективному спілкуванню. Потім виставляли оцінку свого вміння ефективно спілкуватися (за тією шкалою, яку обере учасник). Йшло обговорення у групі.

2) Вправа "*Вітання*" розвивала тактовність. Учасники мали стати у дві шеренги й обмінятися різноманітними вітаннями, наприклад, поплескуваннями одне одного по плечах, рукостисканнями, реверансами. Після обміну висловлюються думки, чиє вітання було найбільш вдалим, оригінальним, а може, навіть і смішним.

3) Вправа "*Невербальне спілкування*" навчало вмінню розпізнавати те, що мається на увазі. Один з учасників мав говорити "тарабарською" мовою на будь-яку тему, всі інші намагалися вгадати зміст. Можна було використовувати всі звуки, міміку, жести, окрім мови, зрозумілою іншим. Кожний з учасників ділився з іншим тим, про що саме вони говорили. Група повинна була обговорити, наскільки точно вдалося передати зміст висловлюваного, адекватність і повноту розуміння сказаного.

4) Вправа "*Масвтика*" розвивала вміння чітко висловлювати свою думку.

Слово "масвтика" означає "відведення в бік". Уявіть собі певну життєву історію, яка була колись небудь для вас значущою і спробуйте донести її до співрозмовника. Співрозмовник повинен був відвести вас у бік від проблеми. Наприклад, один говорив: "У школі у мене був друг Вася. Ми часто прогулювали уроки, особливо ми не любили географію". Другий учасник запитував: "Що ти найкраще запам'ятав зі шкільної географії?" тощо. Потім з'ясовується, чи вдалося зберегти розпочату тему або, чи зумів співрозмовник маніпулювати вами. А може бути так, що ви говорили кожний про своє?

5) Вправа "*Втеча з в'язниці*". Мета вправи: розвиток здібностей до емпатії, розуміння міміки, мови рухів тіла. Учасники групи ставали у дві шеренги обличчям один до одного. Ведучий пропонував завдання: "Перша шеренга буде грати злочинців, друга – їх спільників, які прийшли в тюрму, для того щоб влаштувати втечу. Між вами звуконепропроникна скляна перегородка. За короткий час побачення (5 хвилин) спільники за допомогою жестів і міміки повинні" розповісти "злочинцям, як вони будуть рятувати їх з в'язниці (кожен" спільник "рятує одного" злочинця)". Після закінчення гри "злочинці" розповідали про те, чи правильно вони зрозуміли план втечі.

6) Вправа "*Вихід з контакту*" розвивав дипломатичність. Учасникам групи по черзі треба було уявити, що вони зустріли на вулиці далекого знайомого, який набридає і розпитує вас. Ви дивилися на годинник і розуміли, що треба поспішати. Як можна було дипломатично сказати про це знайомому? Потім йшло обговорення, наскільки тактовним була відмова продовжувати розмову, чи не образили ви співрозмовника? [59]

Таким чином, представлені шість вправ сприяли формуванню емпатійних професійних вмінь спілкування маркетолога як складової професійно-діяльнісного середовища, що підвищувало ефективність формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

Крім застосування тренінгу у навчально-виховному процесі, нами було модернізовано методiku в частині її професійно-комунікативної спрямованості як складову професійно-діяльнісного середовища, яка включала такі взаємопов'язані етапи: *лексико-семантичний, мовленнєво-комунікативний та практично-діяльнісний*.

На першому (лексико-семантичному) та другому (мовленнєво- комунікативний) етапах модернізованої методики відбувалася реалізація першої організаційно-педагогічної умови з метою формування знань професійної іншомовної термінології та вмінь іншомовної професійної мовленнєвої

діяльності. Відповідно, були використано такі форми і методи навчально-пізнавальної діяльності: метод “task based teaching”, авторська система завдань краєзнавчого змісту, метод “мозкового штурму”, аналіз проблемної ситуації, “круглий стіл” дискусії, методи мультимедія (презентації, відео-перегляд, метод проєктів, “slide show”), ділові ігри, інсценізація, пояснення, бесіда, розповідь.

На третьому (практично-діяльнісному) етапі модернізованої методики відбувалася реалізація другої та третьої організаційно-педагогічних умов з метою формування практично-професійних вмінь спілкування менеджера, емпатійних професійних вмінь спілкування маркетолога та специфічних вмінь міжкультурної комунікації. Для реалізації третього етапу було використано такі форми і методи навчально-пізнавальної діяльності: метод “case study”, аналіз проблемної ситуації, комунікативний тренінг та нестандартні професійні завдання (Сократична бесіда, розв’язання конфліктних професійних проблем та ситуацій).

Проте нами було простежено, що найефективнішими і найрезультативнішими були методи презентації та проєктів. Для викладачів вищих учбових закладів можемо порекомендувати використовувати вище зазначені методи на заняттях з іноземних мов під час вивчення будь якої теми. Основної перевагою методів презентацій та проєктів була самостійна дослідницька робота студентів. Наприклад. *Проєкт*: “Публічний виступ”.

Мета: формування вмінь іншомовної професійної мовленнєвої діяльності (вміння готувати та представляти певну інформацію в аудиторії). Перекажіть в групі зміст прочитаного і обробленого вами матеріалу відповідно до загального плану всієї групи.

Натупним останнім етапом модернізованої методики в частині її професійно-комунікативної спрямованості був практично-діяльнісний, який напроваджував двом попереднім лексико-семантичному та мовленнєво-комунікативному, які були спрямовані на формування у майбутніх фахівців з міжнародних відносин професійно-комунікативних знань та вмінь іноземною мовою, передбачав формування у вище зазначених фахівців професійно-комунікативних вмінь рідною мовою. Відповідно, варто зазначити, що діяльність викладача та студента мала дещо відмінний характер. Таким чином, ми рекомендуємо застосовування аналізу проблемної ситуації, методів “case study” з метою формування практично-професійних вмінь спілкування менеджера і впровадження комплексу вправ комунікативного тренінгу з метою формування емпатійних професійних вмінь спілкування маркетолога та вирішення нестандартних професійних завдань з метою формування специфічних вмінь міжкультурної комунікації. Наприклад.

1. *“Case study”*: “Хамелеон”. **Мета:** формування практично-професійних вмінь спілкування менеджера (використовування образної і емоційно забарвленої лексики, розвиток вмінь полеміки; розвиток стресоустійкості).

Студентам пропонується підготувати будь-який текст (кожному – свій), щоб потім протягом 2-3 хвилин висловити його виключно в “хвалебному”, “позитивному” ключі, широко використовуючи образну й емоційно забарвлену лексику. Група розбивається на пари, і кожен одночасно починає “переконувати” свого напарника, який наперед не знав, про що йтиме мова. Всі в групі працюють одночасно, не звертаючи уваги на розмови оточуючих. Після закінчення розмови напарник тут же починає висловлювати вам те, що тільки що почув від вас, але виключно в “негативному”, “заперечливому” ключі, намагаючись переконати вас в абсолютно зворотному. Потім ви міняєтеся ролями, і ваш напарник починає подавати вам той матеріал, який він приготував, а ви – спростовувати його. Вся вправа займає максимум десять хвилин.

2. *Професійне завдання*: “Кліше”. **Мета:** формування специфічних вмінь міжкультурної комунікації (розвиток уміння відсічі словесної агресії під час ділових переговорів). Ведучий просить проглянути нижчеприведені кліше і визначити, до віддзеркалення якого типу нападок і в якій ситуації вони застосовні. Насправді все не так просто, як ви думаєте. Що ви маєте на увазі? Ця тактика навряд чи принесе нам успіх. Нам варто розглянути альтернативний варіант. Зауважимо, що використання викладачем методів сприяло формуванню самостійності, лаконічності висловлювання майбутнього фахівця і, що є надзвичайно важливим, мотивували їх до критичного мислення та здатності висловлювати і відстоювати свою професійну позицію. Такі методи та вправи можна рекомендувати для застосування викладачами інших фахових дисциплін, одним із завдань яких є формування знань та вмінь етики і культури ділового мовлення, керівництва та лідерства і розміння та вплив на інших людей.

Висновки

Як висновок, варто зауважити, що здійснена модернізація методики на трьох етапах за допомогою методів і засобів навчально-пізнавальної діяльності студентів шляхом реалізації трьох організаційно-педагогічних умов як складових професійно-діяльнісного середовища імплементувала формування знань та вмінь професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу, зокрема таких як – знання професійної іншомовної термінології, вміння іншомовної професійної мовленнєвої діяльності, практично-професійні вміння спілкування менеджера, емпатійні професійні вміння спілкування маркетолога та специфічні вміння міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Кіяшко О. О. Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіяшко Олександр Олександрович. – Луганськ, 2001. – 262 с.
4. Новікова Л. М. Тренінг як засіб активізації навчання у вищій школі. / Науково-методичний посібник. - Павлоград: ЗДІЕУ, 2008. – 110 с.

Н. Б. Булгакова,

Н. М. Василюшина

ПРАКТИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ОПТИМИЗАЦИИ И ИНТЕНСИФИКАЦИИ КОММУНИКАТИВНОГО ДИДАКТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

Резюме. Данная статья посвящена проблеме интенсификации и усовершенствования процесса профессиональной подготовки специалистов с помощью внедрения инновационных технологий в процесс обучения. Особенно акцентируется внимание на теоретическом и практическом обосновании одной самой эффективной коммуникативной технологии, такой как тренинг, и рассмотрение модернизированной методики.

Ключевые слова: технология обучения, тренинг, педагогические инновации, креативность, сенситивность, коммуникативность, психологогимнастические упражнения, сторителлинг, модернизированная методика, этапы.

N. Bulgakova,

N. Vasylyshyna

PRACTICAL TECHNOLOGIES OF OPTIMIZATION AND INTENSIFICATION OF COMMUNICATION DIDACTIC PROCESS

Summary. The article under consideration is devoted to the intensification and improvement of professional training process by means of implementing innovative technologies in educational process. In particular, the attention here is focused on theoretical and practical basis of the most effective communicative technology, namely training, and consideration of modernized technique.

Keywords: education technology, training, pedagogical innovation, creativity, sensitiveness, communication, psychological and gymnastic exercises, storytelling, modernized technique, stages.